

ВІДЗИВ

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника **Колонькової Олени Олексіївни** на дисертацію **Іслам Аліни Володимирівни «Формування екологічної культури у студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації автотранспортного профілю»** представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – “Теорія та методика виховання»

Тема дослідження, здійсненого Іслам А. В., лежить на перетині актуальних напрямів педагогічної науки і цивілізаційних вимог щодо взаємодії людини і природи. Зокрема:

- гармонізація співіснування людства і природи є провідною умовою цивілізаційної системи природокористування, де в центрі будь-якої діяльності людини має бути безпека для природного середовища. Тому актуальною є інтеграція екологічної культури не тільки в систему освіти, а й професійну діяльність;

- підготовка фахівця професійно-технічної галузі з високим рівнем екологічної культури відповідає вимогам освіти в інтересах сталого розвитку суспільства, пріоритетність якої обґрунтовано в державних та міжнародних документах, що регламентують не тільки освітню, а й екологічну, економічну та соціальну сфери. Зокрема, у Стратегії ЄЕК ООН з освіти в інтересах збалансованого розвитку безпосередньо наголошується на необхідності „підвищувати професійні навички і знання у сфері збалансованого розвитку, що має стати частиною навчання осіб, зайнятих у транспорті”.

- автомобільний транспорт, незважаючи на його переваги, є потужним і багатофакторним агентом впливу на навколишнє середовище на всіх стадіях виробництва, експлуатації, утилізації та будівництва об'єктів автомобільної інфраструктури. Тому формування екологічної культури фахівця автотранспортного профілю є надзвичайно актуальною та нагальною проблемою.

Оцінюючи *ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків*, сформульованих у дисертації, слід зазначити, що значною мірою вона забезпечується структурою роботи, яка відображає послідовність дослідження.

Апаратні категорії: мета, предмет, завдання дослідження сформульовані у відповідності з проблемою, яка розглянута в дисертації багатобічно з опорою на обґрунтований аналіз спеціальної літератури, утім об'єкт дослідження варто було б конкретизувати стосовно вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації автотранспортного профілю.

Дисертація має традиційну структуру – основний хід дослідження пов'язано з теоретико-методичним аналізом проблеми.

Визначення автором наукової новизни є переконливим, полягає у виявленні особливостей та визначенні змісту формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації

автотранспортного профілю. Усі її положення переконливо обґрунтовано у тексті дисертації і наведено у авторефераті.

Теоретичний аналіз джерельної бази дав можливість автору з'ясувати те, що зроблено до нього в педагогічній науці та практиці з досліджуваної проблеми.

У Розділі 1 дисертації розкривається сутність основних понять «культура», «екологічна культура» та дотичних понять «екологічна свідомість», «екологічне мислення», «екологічна етика» тощо. Аналіз сутності цих «дотичних» (за автором) понять, на нашу думку, випадає із загальної логіки обґрунтування основного поняття. Тим не менш, аналіз наукових джерел сприяв визначенню сутності основного поняття «екологічна культура студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації автотранспортного профілю».

Дисертант звертається до документів, що регламентують зокрема екологічну освіту у вищих навчальних закладах технічного профілю (Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція неперервної екологічної освіти та виховання в Україні, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», також до міжнародних документів, що стосуються освіти в інтересах сталого розвитку суспільства).

На підставі зазначеного теоретичного аналізу у Розділі 2 визначено *критерії* сформованості екологічної культури студентів технічного ВНЗ I-II рівнів акредитації автотранспортної галузі: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-практичний. Примітно, що ціннісно-мотиваційний критерій дисертант ставить на перше місце, надаючи таким чином йому першорядного значення. І це є цілком виправдано, адже саме цінності визначають спрямованість діяльнісного застосування знань на збереження чи знищення природного середовища. Утім слабо простежується зв'язок між критеріями і показниками.

Автором здійснено значну роботу щодо діагностування рівнів сформованості екологічної культури студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації автотранспортного профілю. Цьому сприяла система дібраних діагностичних методик.

До надбань автора належить аналіз змісту дисциплін циклу професійної та практичної підготовки студентів автотранспортного профілю щодо наявності професійних-екологічних питань та врахування даної інформаційної бази у побудові методики формувального експерименту.

У Розділі 3 детально обґрунтовано педагогічні умови формування досліджуваної дисертантом якості, утім страждає логіка обґрунтування, оскільки не показано зв'язок між результатами констатувального етапу дослідження і педагогічними умовами.

Певним елементом новизни рецензованої роботи (окрім зазначених у тексті) є розроблені автором класифікація екологічних завдань у діяльності майбутніх фахівців автомобільного транспорту, класифікація методів

природоохоронних заходів на автотранспортних підприємствах, система завдань для самостійної роботи студентів на період виробничої практики.

Основний змістовий акцент експериментальної роботи покладено на просвітницький тренінг-курс «Формування екологічної культури фахівця», наскрізну програму практики з експериментальною частиною «Екологічна складова технологічної практики» та диспут-клуб «Екокультура – зелене світло автомобіліста», які побудовані на засадах традиційних репродуктивних, а також інтерактивних технологій з особистісно орієнтованим підходом.

Висновки після кожного розділу сприяють логічності і послідовності викладу результатів дослідження. Однак у формулюванні висновків дисертант подекуди вдається до стилю звіту про виконану роботу замість узагальнення отриманих результатів.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження. Проте їх варто було б збагатити експериментальними матеріалами.

Обґрунтовуючи власні напрями наукового пошуку, дисертант спирається на аналіз філософських, психолого-педагогічних джерел, наявних науково-педагогічних здобутків стосовно екологічної освіти та формування екологічної культури в системі вищої та професійно-технічної освіти, опрацьовуючи значну кількість джерел (295 найменувань), 15 з яких – іноземною мовою.

Достовірність і новизна дослідження забезпечуються ретельною дослідно-експериментальною перевіркою висунутих теоретичних положень, у результаті якої отримані нові дані про сформованість екологічної культури студентів технічного ВНЗ I-II рівнів акредитації автотранспортної галузі. Достовірність позитивної динаміки сформованості екологічної культури студентів під впливом авторської методики доведена статистично за допомогою критерію Пірсона. Позитивним є грамотне і доречне використання методів математичної статистики, обґрунтування обсягу вибірки, графічних методів.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Іслам А. В. загалом, у контексті наукової дискусії є сенс висловити **положення, які потребують додаткової аргументації:**

1. Наукова джерельна база дисертації є достатньою, однак хотілося б висловити такі побажання:

- для ґрунтовнішого аналізу літературних джерел з проблеми дослідження слід було проаналізувати наукові праці з формування екологічної культури учнів загальноосвітньої школи, щоб забезпечити наступність та послідовність формування зазначеної якості у студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації;
- в аналізі літератури спостерігаються некоректні висновки, наприклад автор стверджує, що в роботах Н. Пустовіт, О.

Плахотник представлені загальні основи проектування екологічної освіти в технічному ВНЗ – ці науковці досліджували екологічну освіту в загальноосвітніх закладах та гуманітарних ВНЗ відповідно;

- прикро, що дисертант не звернулася до праць доктора пед. наук Л. Лук'янової, яка займалася екологічною складовою професійної підготовки фахівців, має три монографії програму, навчальні посібники з цієї проблематики (дисертант посилається лише на одну статтю у збірнику). Теж саме стосується наукових праць доктора псих. наук І. Бега, основоположника теорії особистісно орієнтованого виховання - дисертант посилається на одну його статтю.

2. Варто зазначити, що слабо прослідковується зв'язок між критеріями та показниками сформованості екологічної культури студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації автотранспортного профілю. Показники сформульовані некоректно (наприклад, «екологічне мислення», «ціннісні орієнтації», «активність», «діяльність» тощо), є надто загальними, не конкретними, майже не відображають екологічну та професійну складову основного поняття. Лише коли автор детально описує ознаки цих показників, стає дещо зрозумілим їх зв'язок з основним поняттям.

3. Слід було б конкретніше сформулювати педагогічні умови. В змісті першої умови фактично міститься дві різні («Свідоме оволодіння студентами екологічними ціннісними орієнтаціями та забезпечення дієвості природоохоронних мотивів на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії»). В педагогічних умовах слід враховувати особливості майбутньої професійної діяльності студентів автотранспортного профілю, акцентувавши на психолого-педагогічних механізмах розв'язання зазначеної в роботі проблеми.

4. Доцільно було б на формувальному етапі більше приділити уваги науково-методичній роботі з викладачами щодо формування у студентів екологічної культури. У додатках дисертант подає науково-методичний семінар-тренінг «Методологічні підходи формування екологічної культури майбутніх фахівців автотранспортного профілю», утім в тексті роботи не описані підходи щодо його запровадження.

5. У тексті, окрім граматичних помилок, зустрічаються мовні огріхи, стилістичні неточності.

Проте зазначені нами зауваження і побажання не завадили загальному позитивному сприйняттю даного дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження Іслам Аліни Володимирівни «Формування екологічної культури у студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації автотранспортного профілю» відповідає вимогам, що пред'являються до кандидатських дисертацій, містить висунуті автором для прилюдного захисту наукові положення, а також обґрунтовані й ретельно опрацьовані експериментальні результати. Поставлені завдання дослідження

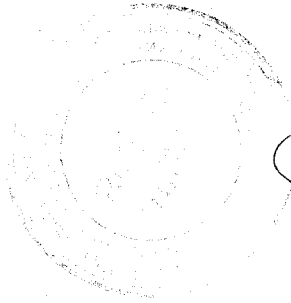
повністю вирішені. Основні теоретичні положення знайшли відображення у публікаціях автора. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації, а її автор Іслам Аліна Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – «Теорія та методика виховання».

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
лабораторії позашкільної освіти
Інституту проблем виховання
НАПН України

Колонькова О.О.

Колонькової О.О.